

Є. П. КАБАНЕЦЬ (Київ)

Другі Могилянські читання, присвячені ростовському єпископу Дмитрію (Тупталу) та його епосі

18 грудня 1997 р. в приміщенні лекторію Національного Києво-Печерського історико-культурного заповідника (далі -- НКПІКЗ) -- колишньої трапезної Микільської Больничної церкви відбулися другі Могилянські читання, присвячені життю й духовній діяльності видатного українського богослова і письменника, церковного і культурного діяча межі XVII–XVIII ст. Дмитрія Туїггало, єпископа Ростовського, та його доби. У роботі конференції брали участь науковці київських музеїв, архівісти, представники церковної громадськості. З привітальним словом до учасників зібрання звернувся ректор Київської духовної семінарії о. Микола Забута, який відзначив величезне значення духовної спадщини св. Дмитрія Ростовського у житті Української церкви і підкреслив необхідність подальшого вивчення цієї непересічної особистості.

Ряд виступів було присвячено висвітленню окремих аспектів літературної та археографічної діяльності святителя. В. О. П а ц а н (Київська духовна академія) зробив аналіз внутрішнього змісту та ідейного значення туїггалівських Четій-Міней в історії православ'я.

І. В. Жиленко (НКПІКЗ) поставила питання про головне джерело Житій Святих св. Дмитрія на основі першого тому цього фундаментального видання. На думку авторки, при підготовці вказаної пам'ятки було використано переважно "Мінологіон" Симеона Мегафроста (X ст.) та святоотецькі писання, про що говорить підрахунок загального обсягу посилань на використані джерела в маргіналіях та вставках до тексту.

У доповіді Є. П. К а б а н ц я (НКПІКЗ) зроблено спробу атрибутувати безіменні "Служби печерським преподобним Ближніх і Дальніх печер" з Печерської мінеї 1763 р. як твір, що був написаний в найближчому оточенні або й самим св. Дмитрієм.

Внесок святителя Дмитрія у розвиток духовної музики та церковних піснопівів було розглянуто о. Д м и т р о м Б о л г а р ським, який запропонував учасникам конференції прослухати кілька релігійних кантів єпископа, виконаних хором Київських духовних шкіл під управлінням доповідача.

Меморіальне значення постаті св. Дмитрія в історії Києва та його округи досліджено у виступах І. Є. М а р г о л і н о ї (Національний заповідник "Софія Київська") та М. Г. В а с и л ь є в а (НКПІКЗ), в

яких говориться про церковне служіння святителя в Кирилівському монастирі та про решту пам'ятних місць, пов'язаних з родиною Тупталів у Києві.

Особлива увага на конференції приділялася мистецтвознавчим питанням. І. В. Пархомснко (Національний Художній музей) присвятила свою доповідь іконографії св. Дмитрія Ростовською XVII–XIX ст. у зібраннях українських та закордонних музеїв і бібліотек. Дослідницею було зібрано відомості про значну кількість портретних зображень святителя у вигляді ікон, натрунних зображень, парсун, гравюр тощо, які збереглися, на жаль, лише частково. Кілька портретів святителя кінця XVIII–XIX ст. зберігаються в Національному Художньому музеї та **Києво-Печерському** заповіднику.

Дослідження ікони-портрета св. Дмитрія Ростовською кінця XVIII ст. у зібранні Печорського заповідника зроблено О. В. Пилатєлевою (НКШКЗ). Г. Д. Марченко (НКПІКЗ) розглянула історію інших музейних предметів з колекції Заповідника, пов'язаних і епохою та особистістю єпископа, в тому числі ще однієї Іменної ікони кінця XVIII ст. та 4 портретів XVIII–XIX ст.

У виступі О. І. Мішньової (НКПІКЗ) окреслено коло пам'яток українського ювелірного мистецтва початку XVIII ст., що були виготовлені на замовлення вищих кіл російського духовенства і презентують стан духовної культури за життя св. Дмитрія. Зокрема, описано потир 1703 р., що був переданий до Лаври митрополитом Стефаном Яворським, особистим другом Дмитрія Ростовського, і зберігається в золотарській збірці Заповідника.

Загальне тло історичної епохи та духовні витoki феномена Дмитрія Туптала висвітлюються в добірці виступів, присвячених меморіалу фундаторів українського православ'я в Софії Київській (Н. М. Нікитенко, Національний заповідник "Софія Київська"), маргінальній посвяті Десятинного храму на честь святого угодника Миколая (Н. В. Верегцагіна), сучасним оцінкам богословської спадщини П. Могили (О. А. Васильєв, НКПІКЗ).

Доповідь А. В. Литовченка (Національний музей історії України) була зосереджена на питанні про іконографію роду Петра Могили стосовно портретів із зібрання НМІУ (Єремія Могила (1555–1606) з сином, Раїна Могилянка (1589–1619), Єремія Михаїло Корибуг **Вишневецький** (1612–1651), Михайло-Томаш Вишневецький (1640–1673)). Х. Г. Лащенко (Ін-т археографії НАН України) вводить в науковий обіг невідоме свідчення нетлінності мощей митрополита Дмитрія, знайдене серед документів Архіву Коша Нової Запорозької Січі (січень 1757 р.).

Протягом роботи конференції і учасники і гості могли оглянути імпровізовану експозицію прижиттєвих та посмертних видань творів Дмитрія Ростовського (кінець XVII–XX ст.), підготовану за сприянням Державної Історичної бібліотеки України (огляд видань зробила співробітниця ДІБ України О. Марченко), а також портретних зображень святителя на іконах і картинах кінця XVIII–XIX ст. з фондосховища НКПІКЗ, що сприяли створенню особливої атмосфери досліджуваної епохи з усіма притаманними їй художньо-мистецькими рисами.